

برنامه ریزی برای منابع محیطی

داستانه‌ای شامل منابع محیطی در برنامه ریزی جامع محلی
با نگاهی بر ایران

حبیب محمودی چناری

دانشجوی دکتری دانشگاه تهران

محمد شیرزاد وزمهر

دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد

سرشناسه	: محمودی چناری، حبیب، ۱۳۶۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: برنامه‌ریزی برای منابع محیطی: راهنمایی شامل منابع محیطی در برنامه‌ریزی جامع محلی با نگاهی بر ایران/ حبیب محمودی چناری، محمد شیرزادوزمتر.
مشخصات نشر	: تهران : سخنوران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۵-۴۴۴-۲
وضعیت فهرست‌رسانی	: فیپا
یادداشت	: بخش اعظم کتاب حاضر ترجمه کتاب "a planning for natural resources: a guide to including natural resources in local comprehensive planning" است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۰۷ - ۱۱۰.
عنوان دیگر	: راهنمای شامل منابع محیطی در برنامه‌ریزی جامع محلی با نگاهی بر ایران.
موضوع	: کاربری زمین -- جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	: Land use -- Environmental aspects
موضوع	: کاربری زمین -- ایران -- جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	: Land use -- Environmental aspects -- Iran
موضوع	: منابع طبیعی -- حفاظت
موضوع	: Conservation of natural resources
موضوع	: منابع طبیعی -- ایران -- حفاظت
موضوع	: Conservation of natural resources -- Iran
موضوع	: حفاظت محیط زیست -- برنامه‌ریزی
موضوع	: Environmental protection -- Planning
موضوع	: عمران منطقه‌ای -- جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	: Regional planning -- Environmental aspects
موضوع	: عمران منطقه‌ای -- ایران -- جنبه‌های زیست‌محیطی
موضوع	: Regional planning -- Environmental aspects -- Iran
موضوع	: حفاظت محیط زیست -- ایران -- برنامه‌ریزی
موضوع	: -- Iran -- PlanningEnvironmental protection
شناسه افزوده	: شیرزاد وزمتر، محمد، ۱۳۵۷ -
رده بندی کنگره	: HD۱۰۸/۳/م۳۴ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۳۳/۷۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۹۸۳۳۸

کارگر شمالی، بعد از ادوارد براون، شماره ۱۴۰۷، طبقه اول

تلفن: ۰۹۱۹۳۶۱۶۶۱۳ - ۶۶۴۷۶۳۰۶

عنوان کتاب: برنامه‌ریزی برای منابع محیطی: راهنمایی شامل منابع محیطی در

برنامه‌ریزی جامع محلی با نگاهی بر ایران

مؤلف: حبیب محمودی چناری، محمد شیرزادوزمتر

سال و نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

ناشر: سخنوران

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۲

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

پیش گفتار

ز خاک آفریدت خداوند پاک

پس ای بنده افتادگی کن چو خاک

سعدی، در باب تواضع

ستایش خدواندگار، کبر و کبر و قدیر و رحیم، یگانه خالق بی همتا، آن فاضل بی مدعا، سرآغاز سخن به یاد و ناموس که جزء مهر و لطف او نیست بر زبانم.

زمین، زیستگاه ماست. و این که، خاکی زندگی بخش گستره ای از موجودات جاندار و بی جان است که ضمن دادن حق حیات به همگان، خود نیز بخشی از آن است. به عبارتی زمین یک کل واحد و یک سیستم باز با دامنه ای از کنش ها و انش های اجتماعی گروه های زیستی است. در این میان انسان بخاطر برخورداری از عقل و شعور، قدرت انتخاب و اختیار خویش، با برگزیدن مکان هایی جهت زیستن، فضای محیطی خود را با بهره گیری از دانش رفاه طلب و توسعه محور، دچار تغییر و تحولاتی می نماید. محیط زیست ما از مجموعه ی وسیع و گسترده از منابع ای تشکیل شده است که همه آنها با درجاتی از سطوح اهمیت در زندگی بشر، نقش دارند. شناخت و درک این منابع می تواند نقش بسیار مهمی در کیفیت زندگی انسان ها داشته باشد. این منابع را که از آنها به عنوان منابع محیطی یاد می شود، باید در برنامه ریزی ها و سیاست های توسعه ای خود لحاظ نموده و بر آنها نظارت داشته باشیم. در نظام جهانی و در سطوح مختلف برنامه ریزی ها (محلی، ملی، منطقه ای و جهانی) تلاش می شود که همه جوانب محیط مورد بررسی و برنامه ریزی قرار گیرد. به عبارتی در نظام جهانی و در مقیاس برنامه ریزی محیطی همواره همه موارد و مسائل زیست محیطی مورد توجه می باشد. اما در نظام برنامه ریز ما در سطوح مختلف، نگاه به محیط زیست بصورت یک کل واحد نیست. بطور مثال در برنامه ریزی برای احداث یک پارک، یا آزادراه،

همه موارد و مسائل محیطی مورد توجه نبوده، و پس از اجرای یک برنامه، نواقص و ضعف های آن آشکار می گردد. بطور واضح این امر در برنامه ریزیهای محلی و ملی ما قابل مشاهده می باشد. انگیزه و هدف اصلی نویسنده از گردآوری این اثر، که به حتم دارای نواقص و ایرادت زیادی است، و در هیمنجا از همه اساتید و بزرگواران صاحب قلم و روشن ضمیر، تقاضا دارد که آنها را به نویسنده گوشزد نموده تا در این مسیری که آغاز نموده ایم، با توان و قدرت بیشتر و با گامهای محکم و استوار حرکت کنیم، تلاش در جهت شناساندن محیط طبیعی و منابع موجود در آن در تمام برنامه ریزی های محیطی است. اینکه در اتخاذ یک تصمیم برای رفاه و افزایش کیفیت محیط زیست خود، بدون توجه به منابع و برنامه ریزی برای آنها حتما محکوم به شکست خواهیم بود. نگارنده در مطالعات خود در دوره دکتری و مطالعه ی گسترده در خصوص نظام برنامه ریز در جهان و مقایسه آنها با ایران خصوصا در سطح محلی (برنامه ریزی سکونتگاههای روستا-شهری) دریافت که در نظام برنامه ریزی در ایران بخصوص در سطح سکونتگاههای زیستی عوامل محیطی و منابع محیطی که شامل منابع طبیعی و انسانی و اثرات جدی آنها است، اولاً به درستی شناخته شده نیستند و دوماً چندان مورد توجه قرار نمی گیرند. بدین منظور، این کتاب این حقیقت به مطالعه در این زمینه پرداخته و با انتخاب یک سطح جغرافیایی در یکی از کشور توسعه یافته در سطح محلی، با بیان تمام زوایا و عناصر و منابع محیطی، در تلاش است تا به خواننده را نسبت به این موضوع روشن و نتیجه گیری از مبحث را به خود او واگذار کند. در حقیقت این اثر سعی می کند تا نگاه و ایده ای نو را در ذهن خواننده جرقه بزند و اگر هم ایده ای در ذهن دارند آن را تقویت نماید. این اثر در دو بخش و در ۱۲ فصل بصورت ترجمه و تالیف گردآوری شده است. مبنا و اصل اثر برگرفته از اثری با همین عنوان از ایالت ویسکانسین آمریکا بوده، که نویسنده آنرا ترجمه کرده است. پس از مطالعه و بررسی های جانبی، به دلیل علاقه زیاد به این مبحث و برای اینکه موضوع برای خوانندگان قدری قابل درک و ملموس باشد، نویسنده سعی نموده تا با مطالعه منابع فارسی و اضافه نمودن بخشی از این منابع بر غنای کار خویش بیفزاید. وهم نگاهی به جایگاه این موضوع در ایران داشته باشد. در این اثر سعی شد تا برای درک بهتر موضوع از ترجمه آزاد (مفهومی)، استفاده شود، که در همین جا از نویسندگان محترم منبع لایتین کتاب که شاید حق مطلب به خوبی ادا نشده باشد، عذر خواهی می شود. این اثر با معرفی تیم مجری پروژه محیطی در ایالت ویسکانسین آغاز شده و مترجم سعی نموده با بیان آن این مطلب را به مخاطبان خود متذکر شود که در انجام کار علمی، کارگروهی ارزش و اهمیتی دوچندان دارد. کتاب در فصل اول خود به طور اجمالی برنامه ریزی برای منابع

طبیعی را بررسی می کند و در فصل دوم به مروری بر برخی از ابزارهای فعالیت های عمومی در سطح محلی می پردازد. در فصل سوم منابع آب را با تمام ابعاد و جوانب آن و نقشی که در برنامه ریزی دارد را مورد توجه قرار داده و تلاش می کند ارزش و اهمیت آن را گوشزد کند. در فصل چهارم کتاب به منابع حیات وحش اشاره شده است. در فصل پنجم کتاب منابع جنگلی در سطوح مختلف خصوصا منابع جنگلی در سکونتگاههای انسانی مورد توجه بوده و جوانب آن بررسی شده است. فصل ششم این کتاب که شاید ماه ها نویسنده را به خود مشغول کرده و تلاش شده تا در حد امکان تمام منابع لاتین و فارسی در این موضوع بررسی شود، به مبحث بسیار مهم فضا در برنامه ریزی محلی خصوصا فضای نرم و سخت اشاره شده است. فصل هفتم این کتاب به موضوع چشم انداز پرداخته و در فصل هشتم منابع معدنی و ابعاد آن مورد بررسی قرار گرفته اند. در فصل نهم سعی شد تا به بحث بسیار مهم و شاید معضل امروز زیستگاههای انسانی، یعنی زباله اشاره نموده و راهکارهایی را در جهت ایجاد سایت هایی دفن، بازیافت و یا امحای زباله پیشنهاد کند. فصل ده کتاب که حقیقتا برای نویسنده مودع کاملا جدید و نوعی بود، به بحث استفاده مجدد از سایت های مخروبه در فضای سکونتگاه های انسانی اشاره دارد. در فصل یازده به مبحث فاضلاب های سکونتگاههای انسانی اشاره شده است. در فصل دوازده به موضوع تغییر کاربری اراضی در زیستگاههای انسانی و نقش و اهمیت آن در کیفیت ها و بطور کلی تر در آلودگی ها (هوا، نور، صدا...) اشاره دارد. اما هدف اصلی این اثر بکارگیری از نمود های آن در برنامه ریزی های محلی خصوصا برنامه ریزی روستایی در ایران است. آنچه که در این اثر می تواند به عنوان نقطه کلیدی و محوری به آن اشاره داشت، بحث برنامه ریز جامع روستایی است. به این منظور که در نظام برنامه ریزی روستایی ایران نوع نگاه باید یک نگاه جامع و کلان باشد در آن برای تمام عناصر موجود در فضا برنامه داشته باشد. آنچه که به عنوان طرح هادی در روستاها مطرح بوده یک طرح کالبدی است که تنها به عناصر شاخص فضا در سکونتگاه توجه می کند و خود به عنوان طرح هم شامل نقص های زیادی می باشد. نویسنده امیدوار است، توانسته باشد به اندازه حتی یک نگاه، نگرش مخاطب اثر را نسبت به منابع محیطی که در اینجا شامل منابع انسانی و طبیعی است شکل داده و او را به تفکر و کنکاش بیشتر تشویق نماید. و در انتها بر خود وظیفه می دانم از زحمات و راهنمایی های جناب آقای دکتر علیرضا دربان آستانه، که زمینه شکل گیری این اثر، بحق حاصل تشویق و راهنمایی ایشان بوده، و همچنین از کلیه اعضای محترم گروه انتشاراتی سخنوارن تقدیر و

تشکر نمایم. به امید پیروزی صلح و دوستی، و نابودی زور و تزیور و افراط، و جهانی عاری از دروغ و حسد و کینه.

حبیب محمودی چناری

تیرماه ۱۳۹۶، تهران

گروه شهری، برنامه ریزی منطقه ای، دانشگاه ویسکانسین و دپارتمان منابع طبیعی ایالت

ویسکانسین

تیم پروژه

این مجموعه توسط Brian W. دانشیار گروه برنامه ریزی شهری و منطقه ای دانشگاه ویسکانسین آمریکا و کارکنان دپارتمان منابع طبیعی ایالت ویسکانسین منتشر شده است.

کارگروه این پروژه: شانون فرن (Shannon Fennell)، مدیر یا رهبر تیم استفاده از زمین (بهره برداری از زمین) و مدیر پژوهشکده خدمات علوم نوین؛ تیم آسپلوند (Tim Asplund)، مدیر و سرپرست اداره آب آشامیدنی و آبهای زیرزمینی کیست برث (Kate Barrett)، مدیر اداره منابع در خطر انقراض؛ لیزا هلموت (Lisa Helmuth)، از اداره آببازداری؛ تونی هرکت (Toni Herkert)، از اداره آببازداری؛ سالی کیفر (Sally Kefer)، از دفتر بازسازی و تغییر نقشه و دکور، دن کولبرج (Dan Kolberg)، از دفتر بازسازی و تغییر نقشه و دکور، دیوید لایندرو (David Lindroth)، از اداره آب آشامیدنی و آبهای زیرزمینی، تام لاجوی (Tom Lovejoy)، از دفتر منابع علوم خدمات، غرب منطقه مرکزی؛ پیت مک مولن (Peter McMullen)، از دفتر مدیریت هوا منطقه جنوب شرقی؛ ویک پاپاس شیویگان (Vic Pappas Sheboygan)، مدیر حوضه آب، منطقه جنوب شرقی؛ اسچیتز (Shelly Schaetz)، از دفتر پژوهشکده خدمات علوم نوین در شمال شرقی منطقه؛ پاتریک شیان (Patrick Sheahan)، از اداره جامعه کمک مالی، جنوب منطقه مرکزی؛ جان ون ال (John Van Ells)، دفتر امور جنگل و مراتع، منطقه جنوب شرقی؛ در رابطه با دیگر کارکنان براندون، دانشجوی گروه شهری و برنامه ریزی منطقه ای، در مراحل اولیه پروژه همکاری داشته است. آنچه در اینجا باید به آن اشاره نمود، بحث همکاری گروهی بین نهاد ها و سازمانهای اجرایی و دانشگاهی در اقصی نقاط جهان است. چیزی که ما در ایران و در نظام سیاست گذاری و برنامه ریزی خود از آن

غافل بوده ایم. در ایران و خصوصا در برنامه ریزی های محلی اجماع نظر و مشارکت تمام سطوح دیده نمی شود و برنامه های اجرایی تنها جامع نبوده، بلکه بصورت خطی و گاهی پاره خطی در موازات هم شکل گرفته و بیشتر نگاه ترمیمی و کوتاه مدت دارند. مصداق بارز آنرا باید در طرح هادی و طرح های ساماندهی سکوتگاههای شهری و روستایی به خوبی دید. زمانی که در اجرای یک برنامه همه دستگاهها حضور داشته باشند و هر دستگاهی مسئولیت خود را به خوبی انجام دهد، در امتداد هم حرکت نموده و ضمن پوشش کمی و کاستی های خود، زمینه را برای افزایش حس همکاری های دو یا چندجانبه فراهم می نمایند. فرضا اداره راه در حال احداث یک مسیر روستایی است و اداره محیط زیست هم که مسئولیت حراست از مراتع و جنگل ها را دارد، تنها بر وظیفه خود پافشاری کرد و مانع ایجاد چنین مسیری شود. اداره برق از ارائه امکانات روشنایی امتناع ورزیده و سازمان آب و منطقه ای آن را معضلی برای آلودگی منابع آبی بداند. این مشکل زمانی حل شدنی است که قبل از اجرا تمامی بدهای مسئول در یک هماهنگی قبلی با برگزاری مینگ های طولانی و کارشناسانه، همدیگر را نسبت به هوارض و پیامدهای مثبت و منفی پروژه آگاه و سپس اقدام به اجرای تصمیم اتخاذ شده بنمایند. بطور کل در نظام برنامه ریزی امروز در جهان و در تمامی سطوح، نوع نگرش ها از حالت تک بعدی و استبدادی خارج و به سمت مردم محوری و مشارکت مداری پیش رفته است. برنامه ها تک بعدی نبوده بلکه با دیدن کاملا جامع و مانع، برگرفته از اندیشه های کارشناسی شده و به روز می باشد.

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

فصل ۱

برنامه ریزی برای منابع طبیعی، بررسی اجمالی ۲۱

فصل ۲

مروری بر برخی از ابزارهای اجرای عمومی ۳۵

بخش ۲ ۶۷

فصل ۳

منابع آب ۶۸

آب های قابل کسیر و یوزهای دولتی ۶۸

دشت های سیر ۷۱

زمین های ساحلی ۷۵

تالاب ها ۷۷

آب های زیر زمینی ۸۰

مشکلات و آلودگی آبهای زیر زمینی ۸۲

ارزیابی منابع آب ۸۷

فصل

منابع حیات وحش ۹۵

تنوع زیستی ۹۵

انواع زیستگاه ۹۹

اکوسیستمهای اصلی آبی ۱۰۰

زیستگاههای مرز بین خشکی و دریا ۱۰۰

زیستگاههای اصلی خشکی ۱۰۱

جنگل مخروطداران شمالی ۱۰۱

علفزار ۱۰۲

بیابان ۱۰۲

زیستگاه های منحصر به فرد: علفزارها..... ۱۰۴

مبارزه با گونه های مهاجم..... ۱۰۷

فصل ۵

منابع جنگلی..... ۱۱۳

فصل ۶

پارک ها، فضای باز و منابع تفریحی..... ۱۱۹

پارک ها تجزیه و تحلیل منابع تفریحی..... ۱۲۲

اصول و ضوابط برنامه ریزی کاربری های سخت و نرم در سکونتگاه های انسانی..... ۱۲۳

فضاهای باز (برم) شهری (سکونتگاهها)..... ۱۲۵

آبراهه و دریاچه (V.L)..... ۱۳۴

فصل ۷

منابع خوش منظره و زیبا (مناطق خوش آب و هوا)..... ۱۶۱

فصل ۸

منابع معدنی..... ۱۶۵

منابع معدنی غیر فلزی..... ۱۶۵

فصل ۹

فاضلاب و مدیریت آن..... ۱۶۹

فصل ۱۰

BROWNFIELDS یا زمین های رها شده یا زمین های قهوه ای..... ۱۷۱

فصل ۱۱

تاسیسات فاضلاب..... ۱۷۵

فصل ۱۲

کاربری اراضی و کیفیت هوا..... ۱۷۹

کیفیت هوا..... ۱۷۹

کشاورزی..... ۱۸۳

آلودگی های صوتی..... ۱۸۶

منابع..... ۱۹۱

مقدمه

چگونگی استفاده از زمین و تصمیم گیری درباره آن شاید یکی از مسائل دراز مدت زیست محیطی باشد که ایالات ویسکانسین آمریکا با آن مواجهه است. بخشی بزرگی از زمین ها در این ایالت واقع شده، که مالکیت آن در دست بخش خصوصی، فردی، و دولت های محلی بوده و این مالک ها به طور مستمر باقی مانده است. در واقع این مالکان تصمیم گیرندگان اصلی استفاده از زمین خواهند بود. و این سوال مطرح است که آیا مالکیت زمین عمومی است یا خصوصی؟ همه ما در زمین سهم داریم و مالکیت آن مشاع است (کسی نمی تواند ادعا کند که مالک زمین است) زیرا حق مالکیت عرفی و قراردادی است. تغییر در منابع طبیعی ایالت ویسکانسین اجتناب پذیر است. شهروندان ویسکانسین با توجه به بهبود اوضاع اقتصادی خود تمایل دارند، به مکان های جذاب برای زندگی، تفریح و سیاحت دسترسی داشته باشند. اما آنها باید بدانند که رای دست یابی به این اهداف نباید سبب اختلال در سیستم منابع طبیعی شده و سبب بهم ریختن نظم و تعادل فضایی در محیط شوند. به عبارتی برای دست یابی به رفاه و آرامش و آب و هوای زیست محیطی را نابود کرد. یا به عبارتی انسان برای رسیدن به سعادت خویش حق نابودی طبیعت را ندارد. این موضوعی است عمومی و کلی که همه گروه های انسانی در سراسر جهان مراتب به رعایت آن می باشند. که این امر در کشور ما هم قابل تامل بوده و در این راستا و با توجه به وضعیت برنامه ریزی منابع محیطی در ایران باید اشاره نمود که فرآیند مدیریت مشارکتی منابع طبیعی از جمله مراتع به طور کلی با دو نوع کنشگر و یا ذینفع رو به رو می باشد، که در یک طرفه معادله مدیریت مشارکتی، ذینفعان و یا نهادهای مرتبط با دولت و در سمت دیگر بهره برداران از مراتع قرار گرفته اند. ساختار مدیریت مراتع در ایران از یک ساختار سلسله مراتبی تبعیت می کند که دارای مقیاس های متفاوتی هستند از جمله مقیاسها سطوح ملی،

منطقه ای، استانی و محلی که در پایینترین سطح بهره برداران از مراتع جای گرفته اند. در هر سطح کنشگران متنوعی قرار دارند که از یک طرف با افراد در داخل همان سطح و از طرف دیگر با افراد و یا کنشگران در سطوح دیگر ارتباط دارند. بر اساس این ارتباطات و کنش های متقابل افراد، شبکه اجتماعی در ساختار مدیریت مشارکتی شکل گرفته است (Carlsson & Sandstorm, 2008; Scholz, 2011 Carlsson & Berkers, 2005). به نقل از قربانی و همکاران، (۱۳۸۱). با این حال برنامه ریزی ضعیف، توسعه پراکنده در سراسر کشور، و بدون نگرش جامع خطرات جدی و تهدید کننده ای را در قبال منابع -زیستگاههای طبیعی، کیفیت و کمیت آب، کیفیت هوا، اهمیت چشم اندازها، خواهد داشت. زیرا با برنامه ریزی ضعیف و عدم نگرش یکپارچه به سیستم، همواره ممکن است بخشی از سیستم را ترمیم و احیا کنیم، ولی در جایی دیگر سبب نابودی سیستم خواهیم شد. در نظام برنامه ریزی ما باید به نگرش جامع و رشد هوشمند توجه داشته باشیم. در واقع در بحث نظام توسعه، قانون رشد هوشمند، یک فرصت جدید فراهم می کند که در این روند منابع با ارزش و مناظر زیبا را حفظ نموده و آن را به آیندگان منتقل نماید. در این مبحث باید گفت که توسعه باید مستمر بوده و نیاز نسل حاضر بدون احتیال در نیاز نسل آینده (نیاز های اولیه؛ آب و هوا، زمین) فراهم نماید. دولت های محلی در تلاش اند تا ضمن پاسخ به نیازهای توسعه و ایجاد تعادل در دسترسی به منابع و امکانات، سلامت محیط زیست را هم در نظر داشته باشند. این راهنما (نشریه) تلاش می کند تا با ارائه پیشنهادات، به جوامعی انسانی کمک کند. مانند:

◆ شناسایی بهتر، درک و حفاظت از منابع طبیعی در داخل (محدوده سرزمینی)

◆ شناسایی مسائل زیست محیطی بالقوه و تلاش در استفاده از زمین و فراهم نمودن

زمینه توسعه

◆ در نظر گرفتن استراتژی های ممکن برای استفاده در آماده سازی یک طرح جامع به

منظور ارتقا در استفاده از زمین، که نشانه ای برای منابع طبیعی در جوامع انسانی است.

در اکتبر ۱۹۹۹ در ایالت ویسکانسین قانون برنامه ریزی جامع، به امضا رسید، که در آن

تعریف طرح جامع، روشن و مشخص بود. با توجه به این تعریف، یک طرح جامع محلی

حداقل شامل نه عنصر زیر است: مسائل و فرصت‌ها؛ مسکن؛ حمل و نقل؛ آب و برق و امکانات جامعه؛ کشاورزی؛ منابع طبیعی و فرهنگی؛ توسعه اقتصادی؛ همکاری بین دولتی؛ استفاده از زمین. اجرای پروژه پیاده محور در راستای شهر - روستای هوشمند و خلاق. تعریف طرح جامع برای شهرستانها، روستاها، شهرها، ایالات، و کمیسیون برنامه ریزی منطقه‌ای است.

تعریفی که در راستای تشریح طرح جامع برای دولت محلی در نظر گرفته شده است، باید دارای یک چارچوب و سیاست گذاری گسترده ای باشد تا بتواند به مهم ترین و کلیدی ترین مسائل و مشکلاتی که دولت های محلی روزانه با آن سرو کار دارند را بیان کند. در واقع مسائل زیست محیطی و منابع طبیعی در طرح جامع برای دولت محلی باید چگونه ای تعریف شود که در راستای تحقق اهداف جامعه میزبان بوده باشد. در تعریف طرح جامع برای دولت محلی باید به نقش، اهمیت و کارکرد آن اشاره شود. تعریف طرح جامع و مشخص نمودن حدود و ثغور آن بسیار مهم است. زیرا با توجه آن دولت محلی باید هر طرح و یا برنامه ای را که در راستای کاربری زمین میزبان نموده، مطابق با طرح جامع مصوب در همان دولت باشد.

اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آئین نامه نحوه بررسی و تصویب طرح های توسعه و عمران محلی ناحیه ای، منطقه ای و ملی و مقررات شهرسازی و معماری کشور را به شرح زیر تصویب نموده است.

طرح توسعه و عمران (جامع) ناحیه ای:

این طرح در اجرای وظایف محول شده در قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن - مصوب ۱۳۵۳ - و تصویب نامه شماره ۷۰۹۷۱/ت ۴۰۷ هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۵ هیأت وزیران، به منظور تدوین سیاست ها و ارایه راهبردها در زمینه هدایت و کنترل توسعه و استقرار مطلوب مراکز فعالیت، مناطق حفاظتی و همچنین توزیع متناسب خدمات برای ساکنان شهرها و روستاها در یک یا چند شهرستان که از نظر

ویژگی های طبیعی و جغرافیایی همگن بوده و از نظر اقتصادی، اجتماعی و کالبدی دارای ارتباطات فعال متقابل باشند، تهیه می شود.

طرح ساماندهی فضا و سکونتگاههای روستایی: طرحی است که به منظور توسعه هماهنگ و موزون فعالیتهای کشاورزی، صنعتی و خدماتی از طریق توزیع مناسب جمعیت و استقرار بهینه خدمات در محیط های روستایی و حمایت از اجرای آن تهیه می شود. محدوده هر یک از این طرحها در طرح ناحیه ای مربوط تعیین می شود.

طرح های روستا: طرحی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود میزان و مکان گسترش آبی و زه آلوده از زمین برای عملکردهای مختلف از قبیل مسکونی، تولیدی، تجاری و کشاورزی را تأمین و تسهیل و تجهیزات و نیازمندی های عمومی روستا را برحسب قالب مصوبات طرحهای ساماندهی فضا و سکونتگاههای روستایی یا طرحهای جامع ناحیه ای تعیین می نماید.^۱

این کتاب راهنمایی است به منظور کمک به دولت های محلی در تمام کشورها به جهت توسعه و حفظ منابع طبیعی، به عنوان بخشی از طرح جامع این مناطق که مرجعی قابل دسترس بوده و در تمام مقاطع و سطوح مکانی برای تصمیم گیری و اجرای برنامه ها و تصمیمات کالبدی مفید و موثر می باشد. (محلی، روستایی، شهری، شهرستان، استان...)، در واقع این برنامه به عنوان طرحی فرادست بوده که دولت های محلی براساس این طرح می توانند برنامه های خود را اجرا نمایند.

منابع طبیعی متعلق به همه است. در نتیجه، مسائل مربوط به منابع طبیعی ممکن است در جاهای متعددی در طرح جامع ذکر شود. به این جهت دولت های محلی نیاز به برنامه ریزی برای عناصر و منابع طبیعی مثل کشاورزی، فرهنگ و سایر منابع دارند. و این منابع در قانون تعریف شده اند.

منابع

مجموعه ای از اهداف، سیاست ها، موضوعات، نقشه ها و برنامه ها، برای حفاظت و حمایت به جهت مدیریت موثر، از منابع طبیعی مانند: آب های زیرزمینی، جنگل ها، مناطق کشاورزی، مناطق حساس زیست محیطی، گونه های در معرض انقراض، جریان رودها، آب های سطحی، دشت های سیلابی، تالابها، زیستگاه حیات وحش، منابع معدنی فلز و غیر فلزی، پارک ها، فضاهای باز، منابع تاریخی و فرهنگی، طرح های عمومی، منابع تفریحی و سایر منابع طبیعی است. در واقع استفاده از اصطلاح "مانند" در این قانون نشان دهنده این است که این فهرست نمونه از منابع طبیعی است که در یک جامعه خاص یافت می شود. درواقع باید گفت واژه **مانند** نشان می دهد که در یک فضا چه عناصر وجود دارد. شاید همه جوامع تمام این منابع را نداشته باشند.

برخی از جوامع هم ممکن است، منابعی داشته باشند که قصد برنامه ریزی برای آن را دارند ولی منابع آنها شامل این لیست نشود. کلید اساسی شناخت این عناصر شناسایی منابع (کشاورزی، طبیعی، و فرهنگی) که جامعه ای خواهد از آنها حفاظت کند.

علاوه بر این، مسائل مربوط به منابع طبیعی از ویژگی دیگر طرح جامع می باشد. به عنوان مثال در بخشی از طرح جامع، آب و برق و امکانات ارتباطاتی تعریف شده است، در این بخش، به عنوان نمونه: مجموعه ای از موضوعات، سیاست ها، اهداف، نقشه ها و برنامه برای هدایت توسعه آینده آب و برق و امکانات جامعه در واحد درجه محلی از جمله خدمات فاضلاب بهداشتی، مدیریت طوفان و سیل، آب، دفع مواد زائد جامد، فلز آوری تصفیه خانه فاضلاب در مکان، امکانات بازیافت، پارک ها در نظر گرفته شده است.

تعریف منابع طبیعی و تقسیم بندی آن

تعریف منابع طبیعی و ثروتهای طبیعی و تقسیم بندی آنها؛ مواد و موجودات طبیعی که انسان در پیدایش یا خلقت آنها، دخالتی نداشته بر دو نوع هستند: ثروت های طبیعی، منابع طبیعی.